

УДК 811.111'42

DOI <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2025-213-51>

ОСОБЛИВОСТІ БУТТЄВОГО ДИСКУРСУ НА ПРИКЛАДАХ ХУДОЖНІХ ТА ФІЛОСОФСЬКИХ ТЕКСТІВ

PECULIARITIES OF EXISTENTIAL DISCOURSE BASED ON LITERARY AND PHILOSOPHICAL TEXTS

Ручкіна К. Є.,

orcid.org/0009-0004-9197-6072

викладачка кафедри англійської філології
та методики викладання іноземної мови

Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

У статті з використанням відповідного ілюстративного матеріалу розглядаються питання, пов'язані з уточненням змісту поняття «буттєвий дискурс». Буттєвий дискурс належить до групи персональних (особистісно-орієнтованих) дискурсивних практик, але при цьому володіє значною специфікою не тільки порівняно із інституційними (статусно-орієнтованими) їх типами, але й відносно іншого різновиду персонально-орієнтованої комунікації – побутового (повсякденного) дискурсу. Відмічена особливість, серед іншого, виявляється у тематичному розмаїтті буттєвого дискурсу, у притаманних останньому творчій природі, концентрації уваги його учасників на суттєвих обставинах людського життя, глибині та всебічності опрацювання відповідних питань, багатстві форм (усна, письмова (або їх певне сполучення), монологічна, діалогічна, полілогічна) та жанрово-стилістичного арсеналу мовлення, який в ньому застосовується. Зокрема, буттєвий дискурс залежно від конкретних потреб його суб'єктів, розгортається у жанрах художніх (поетичних) та філософських творів, літописів, театральних вистав, есе, притч, пісень, описань, класифікацій, констатацій, порівнянь, парадоксів, алогізмів, алюзій, афоризмів, прислів'їв та приказок тощо. Цінність буттєвого дискурсу полягає в тому, що саме в його царині наявні умови для найбільш повної реалізації потенціалу мовленнєвих форм соціальних контактів. Буттєвий дискурс тією чи іншою мірою представлений майже в кожній із сфер соціальної взаємодії, репрезентуючи при цьому певний рівень (ракурс) опанування відповідною проблематикою. Так само, не можливе й предметне виокремлення буттєвого дискурсу серед інших напрямів людської активності лише з огляду на його суб'єктний склад, оскільки фактично будь-яка особа, що володіє необхідними для цього інтелектуальними і творчими здібностями здатна за її бажанням долучатися до нього. Все вищезазначене, а також те, що феномен буттєвого дискурсу ще й досі потребує подальшого вивчення, зумовлює високу актуальність і важливість цього напрямку дискурсології.

Ключові слова: дискурс, типи дискурсу, буттєвий дискурс, ознаки, цінності буттєвого дискурсу.

The article, supplemented by relevant illustrative material, explores issues related to clarifying the concept of *existential discourse*. Existential discourse belongs to the category of person-oriented discursive practices; however, it possesses distinct characteristics not only in comparison with institutional (status-oriented) types of discourse, but also with another type of person-oriented communication – namely, domestic (everyday) discourse. This distinctiveness is manifested, among other things, in the thematic diversity of existential discourse, its inherent creative nature, the participants' focus on essential aspects of human life, the depth and comprehensiveness with which these topics are addressed, as well as in the variety of forms (oral, written (or their combinations), monologic, dialogic, polylogic) and the wide range of genre and stylistic means of expression employed. In particular, depending on the specific needs of its participants, existential discourse unfolds through genres such as literary (poetic) and philosophical works, chronicles, theatrical performances, essays, parables, songs, descriptions, classifications, statements, comparisons, paradoxes, illogical constructions, allusions, aphorisms, proverbs, and sayings, among others. The value of existential discourse lies in its ability to provide the conditions necessary for the fullest realization of the potential of verbal forms of social contact. To some extent, existential discourse is present in nearly every area of social interaction, representing a particular level (perspective) of engagement with relevant issues. Likewise, it is not possible to define existential discourse solely based on the identities of its participants, as any individual possessing the necessary intellectual and creative capabilities may, if desired, participate in it. All of the above, along with the fact that the phenomenon of existential discourse still requires further scholarly exploration, highlights the relevance and significance of this domain within the field of discourse studies.

Key words: discourse, types of discourse, existential discourse, peculiarities, values of existential discourse.

Постановка проблеми. У профільній вітчизняній літературі проблематика буттєвого дискурсу підіймалася переважно в контексті типології дискурсів та здебільшого обмежувалася частковим розглядом його ознак, видів, а також деяких властивих йому жанрових форм.

В іноземній лінгвістичній науці взагалі відсутня традиція виокремлення буттєвого дискурсу в якості самостійного сегменту дискурсивних обмінів. Ті ж розвідки, що певною мірою мають відношення до його вивчення, головним чином здійснюються у зв'язку з характеристикою інших галузей дискурсивної взаємодії та не дозволяють сформулювати цілісне уявлення про це складне мовленнєво-комунікативне утворення. Отже, на сьогодні можна констатувати потребу у спеціальному, більш системному та всебічному дослідженні буттєвого дискурсу, як окремої та такої, що володіє власною специфікою, сфери соціальної комунікації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Останнім часом до проблематики буттєвого дискурсу звертались О. М. Лисенко [1], М. В. Сєдакова [2], Ю. О. Томчаковська [3], Ю. І. Черняк [4]. Проте, згадані автори, як і їх попередники, майже не торкалися тих питань, пов'язаних з характеристикою вказаного концепту, які поки не отримали свого належного висвітлення. Зокрема, йдеться про формулювання та уточнення певних ознак буттєвого дискурсу, його цілей та цінностей, співвідношення з іншими, особливо суміжними з ним, різновидами комунікативних контактів.

Мета дослідження. Проведене дослідження має на меті, в контексті доповнення та конкретизації поняття «буттєвий дискурс», розкрити та проілюструвати на основі прикладів з художніх та філософських текстів найважливіші ознаки буттєвого дискурсу; з'ясувати позиціонування буттєвого дискурсу відносно найбільш наближеними до нього за своїм предметом і змістом сферами людської діяльності; коротко проаналізувати окремі аспекти усного та письмового мовлення, здатні впливати на ефективність комунікації учасників буттєвого дискурсу.

Виклад основного матеріалу. Буттєвий дискурс являє собою вельми специфічний та багатогранний різновид дискурсивних практик. В означеному контексті (загальне) класичне визначення дискурсу Т.А. ван Дейком, як способу актуалізації тексту у певних прагматичних умовах, що уособлюються у складній єдності мовної форми, значення та дії, яке могло б бути найкращим чином охарактеризовано за допомогою концепту комунікативної події (комунікативного акту) [5, с. 24], хоча й в основних рисах відповідає природі згаданого мовно-комунікативного феномену, вимагає водночас його подальшої конкретизації.

У цьому зв'язку зазвичай та перш за все відмічають значну насиченість буттєвого дискурсу суттєвими смислами, його спрямованість на з'ясування закономірностей та глибинних рушійних сил соціального життя засобами художнього та філософського пізнання світу [3, с. 119]. Певна увага також приділяється внутрішній будові буттєвого дискурсу, як то: виокремленню в його структурі прямої (смісловий перехід та сміловий прорив) та опосередкованої (аналого-переносних та алегоричних підходів до висвітленні відповідних тем) складових [2, с. 37]. Надається, правда, переважно вибірково-фрагментарна, характеристика найбільш властивих вказаному типу дискурсу жанрів, форм та способів, які використовуються для фіксації та трансляції результатів відповідних роздумів, серед яких: філософські та художні твори, монологи або діалоги, ілюстрації, дефініції, класифікації, запитання, парадокси, афоризми, оксюмори, алогізми тощо [6, с. 89–92].

Втім, незважаючи на відзначене, а також на помітне зростання останнім часом інтересу дослідників до вивчення згаданого різновиду дискурсивної взаємодії, ціла низка її важливих аспектів ще й досі не отримала скільки-небудь задовільного висвітлення у лінгвістичній теорії. Зокрема, це стосується певних ознак буттєвого дискурсу, його предметно-змістовної природи (яка найкращим чином розкривається через аналіз співвідношення буттєвого дискурсу з іншими – суміжними з ним сферами дискурсивних обмінів), суб'єктного складу його учасників (і перш за все, у розрізі ступеню їхньої персоналізації та взаємного позиціонування), гносеологічного інструментарію, через застосування якого ними забезпечується вирішення, поставлених пізнавальних завдань тощо.

Однією з найспецифічніших ознак буттєвого дискурсу є притаманна йому у більшості випадків (за виключенням ситуацій, коли дискурсивний обмін здійснюється у формах діалогу, бесіди, інших подібних контактів, які з необхідністю передбачають безпосередню та актуальну взаємодію сторін) лише часткова, відносна персоніфікація його суб'єктів. Так, найчастіше автор певного культурного продукту, що створюється у царині буттєвого дискурсу, тільки у загальних рисах, у кращому варіанті – лише через контакт з окремими її представниками, уявляє собі аудиторію, до якої він звертається. А враховуючи, що реципієнтом відповідної інформації можуть виступати окрім сучасників автора, ще й особи з числа прийдешніх поколінь, то коло потенціальних адресатів його звернення стає взагалі неосяжним. Таким, наприклад, є імперсональне і безадресне звернення, написане на стінці візка відлюдника-філософа Урсуса:

(1) *'L'or perd annuellement par le frottement un quatorze centième de son volume; c'est ce qu'on nomme le frai ; d'où il suit que, sur quatorze cent millions d'or circulant par toute la terre, il se perd tous les ans un million. Ce million d'or s'en va en poussière, s'envole, flotte, est atome, devient respirable, charge, dose, leste et appesantit les consciences, et s'amalgame avec l'âme des riches qu'il rend superbes et avec l'âme des pauvres qu'il rend farouches. 'Cette inscription, effacée et biffée par la pluie et par la bonté de la providence, était heureusement illisible, car il est probable qu'à la fois énigmatique et transparente, cette philosophie de l'or respiré n'eût pas été du goût des shériffs, prévôts, marshalls, et autres porte-perruques de la loi [7, с. 10].*

До того ж, згадана особливість може посилюватися у ситуаціях, коли творець певного контенту бажає з деяких міркувань залишитися анонімним, або, коли дані про авторство втрачені з об'єктивних причин. Типовим прикладом останнього можуть слугувати, серед іншого, старовинні літописи невідомого авторства, народні пісні тощо.

Крім того, в буттєвому дискурсі зазвичай спостерігається помітна асиметрія у позиціонуванні його учасників. Так, як правило, в процесі реалізації цього типу дискурсивної взаємодії яка(і)сь з її сторін посідає(ють) в процесі такої комунікації місце лідерів, які суттєвою мірою визначають її зміст, спрямування, послідовність та правила розгортання відповідної комунікації, тоді як її контрагентам по спілкуванню відводиться другорядна або(і) переважно пасивна роль [8, с. 48]. Наочним прикладом дискурсивних контактів, здійснюваних за описаною схемою є фрагмент діалогу Сократа і Горгія. Запитання першого спрямовують розмову, тоді як другий відповідає коротко і погоджується, не ініціюючи нових тем – порівняємо:

(2) ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Τι εἶδους λόγους, Γοργία; Μήπως ἐκείνους που υποδεικνύουν στους ἀσθενεῖς με ποια ἀγωγή θα μπορούσαν να γίνουν καλά;

ΓΟΡΓΙΑΣ

Ὁχι.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Ἐπομένως ἡ ρητορική δὲν καταπιάνεται με ὅλους τους λόγους.

ΓΟΡΓΙΑΣ

Ὁχι βέβαια.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Ὡστόσο, καθιστά ικανούς αὐτούς που τὴν κατέχουν στο να μιλοῦν;

ΓΟΡΓΙΑΣ

Ναι [9, с. 14].

Іншою типовою рисою буттєвого дискурсу є його яскраво виражений **інтроспективний** характер. Так само, як скажімо, для історичного дискурсу є пріоритетним дослідження певних історичних подій, за допомогою різноманітних свідчень їх очевидців, прецедентних текстів та інших джерел, які містять інформацію про відповідні історичні факти [10], буттєвий дискурс значною мірою орієнтований на вивчення внутрішнього життя людини, яке супроводжує процес пізнання та усвідомлення нею оточуючого світу. В якості предмету означеної інтроспекції

виступають пов'язані з цим образи, що містить свідомість людини, її думки, почуття, переживання, які досліджуються методами самоспостереження, рефлексивного аналізу тощо. Одним з прикладів слугує внутрішній діалог Жана Вальжана, під час якого він звертається до своєї совісті як до співрозмовника:

(3) *Et tout cela s'est fait sans moi ! Et je n'y suis pour rien ! Ah ça, mais ! qu'est-ce qu'il y a de malheureux dans ceci ? Des gens qui me verraient, parole d'honneur ! croiraient qu'il m'est arrivé une catastrophe ! Après tout, s'il y a du mal pour quelqu'un, ce n'est aucunement de ma faute. C'est la providence qui a tout fait. C'est qu'elle veut cela apparemment ! Ai-je le droit de déranger ce qu'elle arrange ? Qu'est-ce que je demande à présent ? De quoi est-ce que je vais me mêler ? Cela ne me regarde pas* [11, с. 558].

У контексті розгляду особливостей буттєвого дискурсу слід відзначити також його **евристичну** природу, що виявляється у прагненні його суб'єктів до пізнання та осмислення, до того ж безпосередньо не обтяженому суто утилітарними міркуваннями, неочевидних, мало відомих до того сторін та обставин людського буття. Саме за цим критерієм, на наш погляд, він може бути відмежований від наукового дискурсу, в якому навіть на рівні фундаментальних галузей наукового знання так чи інакше простежується прикладна спрямованість.

Звертає на себе увагу і така відмінність буттєвого дискурсу, як не завжди, повна та остаточна визначеність з питань, що утворюють його предмет. Зокрема це може знаходити прояв у висловленні учасниками цього дискурсу суджень, які припускають їх неоднозначну інтерпретацію, містять незавершені формулювання або є не до кінця зрозумілими їх адресатами без додаткових роз'яснень. При цьому, слід відрізнити ситуації, коли така (уявна або фактична) незавершеність має ненавмисний характер, від ситуацій, коли вона створюється штучно. В першому випадку це може бути пов'язане, наприклад, з тим, що деякі з висвітлюваних проблем взагалі не мають однозначного вирішення або ще перебувають на стадії свого опрацювання. Сюди ж слід віднести ситуації, коли з об'єктивних та (або) з суб'єктивних причин порушена чи відсутня належна комунікація між адресантом та адресатом [12].

У другому випадку зазначена недовомленість, як правило, зумовлюється намаганням особи, що переймає на себе роль лідера такої дискурсивної комунікації, досягти певного суттєвого ефекту. Створити умови, коли інша сторона контакту теж, інколи навіть непомітно для неї самої, долучається до континуального прочитання відповідного меседжу, а разом з тим, у формі, ініційованої подібним чином співтворчості, і власне до розв'язання проблемного питання. Ілюстрацією вказаного підходу може слугувати дилема сформульована грецьким мислителем Парменідом, який вивчав світ через призму філософських антиномій:

(4) *Qu'est-ce qui est positif, la pesanteur ou la légèreté ?* [13, с. 2].

У коментованій ситуації Парменід явно заохочує своїх візаві певним чином інтерпретувати це судження, протестувати його на істинність, висловити власні думки з цього приводу тощо.

Кожен різновид дискурсивних практик незалежно від його приналежності до персонального або інституціонального типів дискурсу доцільно розглянути, серед іншого, через призму певної дослідницької матриці, основними елементами якої є суб'єкти, цілі, цінності цього дискурсу, найбільш притаманні йому стратегії, тактики, жанрово-стилістичні форми, хронотоп тощо, завдяки чому забезпечується максимально системне та цілісне уявлення про відповідні дискурси. Якщо застосувати зазначену дослідницьку схему до буттєвого дискурсу, то виявляється, що найменш вивченим в ньому зараз є її третя – ціннісна його складова. Зважаючи на те, що в рамках попереднього огляду матеріалу для написання цієї статті нам не вдалося знайти скільки-небудь чітко артикульованих суджень з вказаного приводу, спробуємо запропонувати своє власне бачення ціннісної компоненти буттєвого дискурсу. На наше переконання, в якості базової цінності останнього постає можливість його суб'єктів вільно, з огляду лише на свої світоглядні та етичні уподобання, власну компетенцію, в обраній ними царині діяльності, та в прийнятний для них спосіб виказувати власні думки щодо буттєвих проблем, які їх цікавлять.

Продовжуючи тему співвідношення буттєвого дискурсу з іншими сегментами дискурсивної комунікації, коротко розглянемо, спираючись на класифікацію типів дискурсу, запропоновану І. Шевченко і О. Морозовою, яка є на наш погляд, однією з найбільш вдалих градацій дискурсивних мовленнєвих практик [14, с. 233–236], його позиціонування відносно таких суміжних з ним сфер соціальної комунікації як релігійний та художній дискурси. Слід відмітити, що релігійний світогляд при тому, що він безумовно стосується фундаментальних і надважливих питань людського життя і тому значною мірою перетинається з буттєвим дискурсом, водночас встановлює й низку суттєвих обмежень щодо пов'язаної з цим пізнавальної активності особи, задаючи для неї досить строго окреслені межі. Це, зокрема, виявляється на рівні цілей релігійного дискурсу (заклик до віри та покаяння, повчання та ствердження в вірі та чесноті), його цінностей (цінності віри: визнання Бога, розуміння гріха та чесноти, спасіння душі, відчуття дива, що вимагають дивитися на світ, перш за все, через призму релігійних (святих) текстів тощо [15, с. 18]. Іншою обставиною, яка справедливо відзначається дослідниками релігійного дискурсу, є його консервативний характер, а саме явна орієнтація на збереження та неухильне дотримання колись встановлених традицій, догм, форм побуту тощо [16]. Навпроти, буттєвий дискурс, в якому реалізується прагнення людини до всебічного, багатоаспектного та заздалегідь не обумовленого ніякими попередніми судженнями, гносеологічними обтяженнями та табу щодо пізнання світу, не знає подібного форматування.

Характеризуючи художній дискурс його дослідники акцентують увагу на тому, що він утілений у художньому тексті, створює світ, який містить у собі певний зміст, почуття, експресію [17, с. 79]; що художній дискурс є сукупністю художніх творів, створених як результат взаємодії цілей та намірів автора, різноманітних можливих реакцій читача, а також тексту [17, с. 80]; у намаганні автора за допомогою свого твору вплинути на внутрішній духовний простір читача, на систему його цінностей, вірувань, переконань і прагнень задля того, щоб змінити їх [18]; що художній дискурс – це сукупність мовленнєво-мисленнєвих дій комунікантів, пов'язаних із пізнанням, осмисленням, презентацією світу адресантом і осмислення його мовної картини світу реципієнтом [19, с. 8] що художній текст містить інформацію, яка створює вихідну ситуацію для комунікації тощо [17, с. 80].

Отже, художньому відображенню світу (якщо воно, звичайно, не переслідує лише мети розваги читача та не є абсолютно відірваним від реальності тощо) притаманне: а) прагнення автора занурити свої роздуми з тих чи інших питань у певну (уявну) ситуаційно-комунікативну та почуттєво-емоційну мовленнєву царину із сподіванням, що таке штучно сконструйоване середовище сприятиме їх кращому осмисленню та тестуванню на істинність; б) спонукати читача через його ознайомлення з відповідним сюжетом певним чином скоригувати його світосприйняття, а в деяких випадках, коли художній твір містить таке запрошення, здолати цей шлях спільно з автором.

Звідси можна дійти висновку, що в багатьох випадках (за умови створення художніх творів, які досягають певного світоглядного рівня) сфери художньої творчості та буттєвого дискурсу, так само як і релігійного світосприйняття, збігаються. Втім і при цьому, буттєвий дискурс зберігає певну специфіку та автономію відносно релігійного та художнього дискурсів за іншими своїми властивостями. Так, змістом буттєвого дискурсу є прагнення до максимально повного, точного, конкретного та не викривленого будь-якими сторонніми впливами пізнання реальності (людського, соціального, природного життя). У цьому він наближується, хоча й не збігається з ним цілком, до наукового дискурсу (який окрім вже вищезазначеної прикладної орієнтації, на відміну від буттєвого дискурсу, спирається на експериментальне знання, враховує тільки ті дані, що можуть бути беззаперечно доведені, ігноруючи висновки зроблені лише на основі інтуїції, філософських «спекуляцій» тощо). Тоді як у релігійному та художньому дискурсах відповідність реальності, хоча й не виключається, а певною мірою і вітається, не є обов'язковою вимогою. Ще й радикальнішою, про що вже також частково зазначалось, є відмінність порівнюваних мовленнєвих практик за їхніми цінностями.

Викликає інтерес, зіставлення буттєвого дискурсу і з деякими іншими видами дискурсивної комунікації. Особливо це стосується відносно «молодих» дискурсів, поява багатьох з яких пов'язана зі справжньою революцією, що відбувається зараз у царині засобів (інфраструктури) масової комунікації. Таким, наприклад, є дискурс ток-шоу, який водночас, з одного боку, поєднує у собі ознаки побутового і буттєвого, а з іншого, елементи особистісно- та статусно-орієнтованих дискурсів [20]. Окремої уваги в контексті проблематики буттєвого дискурсу безумовно вимагає і феномен штучного інтелекту, який вже «на старті» свого застосування призводить до лавиноподібних докорінних змін чи не в кожній з галузей людських практик.

З огляду на те, що зовнішня об'єктивація буттєвого дискурсу може відбуватися як в усному, так і в письмовому форматах, є доцільним також проаналізувати зумовлені цим особливості його розгортання в кожному із вказаних варіантів. Зокрема, відзначається, що на відміну від письмового, усному мовленню, яке відбувається у формах монологу або діалогу (полілогу) притаманний акустичний, а часто і візуальний контакт адресанта з адресатом [21]. Крім того в ситуаціях, коли спілкування здійснюється без використання засобів аудіо- або відео-запису, має місце ще й синхронізація просторово-часових координат сторін; дискретність мовлення, пов'язана з характерними для усної мови інтонаційними паузами; спрощена будова речень, яка виявляється в мінімальній кількості складних синтаксичних конструкцій. Існує різниця і в темпі усного і письмового мовлення. Зокрема, створення письмового контенту, як правило, вимагає більшого часу. Певною перевагою усного мовлення, особливо, коли воно водночас здійснюється і через акустичний, і через візуальний канали, є також його здатність краще відображувати емоційно-почуттєвий компонент спілкування, суттєво доповнювати і коригувати його перебіг шляхом залучення ще й значного арсеналу різноманітних невербальних засобів мовлення [22; 23, с. 11].

Таким чином, у випадках, коли в суб'єктів буттєвого дискурсу наявний вибір між усним або письмовим спілкуванням, вони, враховуючи зазначені обставини, здатні організовувати відповідну комунікацію в найоптимальніший для себе спосіб. Відомо, наприклад, що Сократ, який не залишив жодних письмових текстів надавав перевагу саме цьому різновиду міжособистісних контактів [24, с. 16, 18]. Проте, зважаючи на вже вищезгадану складність розумових завдань, які реалізуються в межах буттєвого дискурсу, і зумовлену цим необхідність їх ретельнішого опрацювання, що не завжди вдається в процесі прискореного (порівняно з письмовим) усного мовлення, а крім того враховуючи, що в багатьох випадках його учасники з об'єктивних причин взагалі позбавлені можливості усної комунікації – більш типовою для буттєвого дискурсу є письмова форма. Крім того, суттєвим недоліком усного обговорення (коли вона не супроводжується паралельною фіксацією і в інших формах) є її плінний характер, внаслідок чого результати подібних контактів нерідко та безповоротно втрачаються. Так, вже згадані діалоги Сократа дійшли до нас лише завдяки тому, що їх занотував один з найталановитіших з його учнів – Платон.

Висновки. Буттєвий дискурс являє собою самостійний вид особистісно-орієнтованих дискурсивних практик, що володіє власною специфікою у розрізі своїх цілей (призначення), цінностей, учасників та форм їхньої комунікації. Буттєвий дискурс безпосередньо межує, але при тому не поглинається ними, з науковим, релігійним, художнім та деякими іншими, як персональними, так і статусно-орієнтованими дискурсами. Розглянутий вид дискурсивної взаємодії характеризується значним тематично-змістовним розмаїттям, а також широкою варіативністю жанрово-стилістичних засобів, через які відбувається його реалізація. У майбутньому планується більш детально зосередитись на питаннях цінностей та структури буттєвого дискурсу, уточненні його співвідношення (в контексті типології дискурсів) з іншими видами дискурсивної комунікації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Лисенко О. М. До питання класифікації дискурсу в сучасному мовознавстві. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. 2018. Вип. 281. С. 126–134.
2. Сєдакова М. В. Реалізація англійськомовного танцювально-спортивного дискурсу: когнітивний та прагматичний аспекти : дис. ... д-ра філ. наук. Запоріжжя, 2023. 194 с.
3. Томчаковська Ю. О. Дискурсологія: напрями і завдання (теоретичний огляд). *Записки з романо-германської філології*. 2021. Вип. 1 (46). С. 115–121.
4. Черняк Ю. І. Інтердисциплінарні виміри проблеми типології дискурсів та літературознавча аналітика. *Вісник Запорізького національного університету*. 2010. Вип. 1. С. 94–100.
5. Dijk T. A. van. *Studies in Pragmatics of Discourse*. The Hague, 1981. 327 p.
6. Дейна Л. В. Дискурсивні параметри письмєнницьких щодєнників. *Нова філологія*. 2023. Вип. 89. С. 87–94.
7. Victor H. *L'homme qui rit*. Paris, 2001. 704 p.
8. Πλάτων. *Γοργίας*. Αθήνα, 2005. 199 p.
9. Szlezák T. A. *Platon lesen*. Stuttgart, 1993. 174 s.
10. Барабаш Ю. Г. Літературно-історичний дискурс: виклики і апорії (думки нестороннього). *Слово і час* № 1. Одеса, 2012. С. 3–15.
11. Victor H. *Les Misérables*. Paris, 1997. 1264 p.
12. Vanderveken D. *Formal Discourse Pragmatics*. *Методичні та психологопедагогічні проблеми викладання іноземних мов на сучасному етапі: матеріали V міжн. наук-метод. конф.* (Харків, 22 листопада 2012). Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. С. 31–32.
13. Kundera M. *L'insoutenable légèreté de l'être*. Paris, 1985. 339 p.
14. Шевченко І. С., Морозова О. І. Проблеми типології дискурсу. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен : кол. моногр. за заг. ред. Шевченко І. С. Харків : Константа, 2005. 356 с.
15. Кім О., Яценко М. О. Релігійний дискурс як різновид інституціонального дискурсу. *Міжкультурна комунікація і перекладознавство: точки дотику та перспективи розвитку: матеріали міжнар. наук.-практ. інтер.-конф.* (Переяслав-Хмельницький, 15 бер. 2018). Переяслав-Хмельницький, 2018. С. 17–19.
16. Гоцалюк А. А. Релігійний дискурс традиційного світогляду в контексті соціально-філософських рефлексій. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2015. № 2. С. 12–15.
17. Приблуда Л. М. Художній дискурс: проблема інтерпретації. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. 2022. Том 33 (72), № 1. С. 78–82.
18. Dijk T. A. van. *Cognitive Processing in Literature Discourse*. *Poetics Today*. 1979. Vol. 1. № 1–2. P. 143–159.
19. Семенюк О. А. Художній дискурс як відображення авторської картини світу (лінгвокультурологічний підхід). *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського*. 2019. Том. 30 (69), № 1. С. 7–10.
20. Писаренко Л. М. Дискурс політичного ток-шоу як гібридний тип дискурсу. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2014. Вип. 692–693. С. 165–169.
21. Chafe W. *Discourse, consciousness, and time: the flow and displacement of conscious experience in speaking and writing*. Chicago, 1994. 327 p.
22. Chafe W. *Givenness, contrastiveness, definiteness, subjects, topics and point of view*. New York, 1976. P. 26–56.
23. Солошук Л. В. Взаємодія вербальних і невербальних компонентів комунікації у сучасному англomовному дискурсі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови». Київ, 2009. 40 с.
24. Гуріна М. *Філософія: пер. з фр.* Житомир, 2018. 352 с.